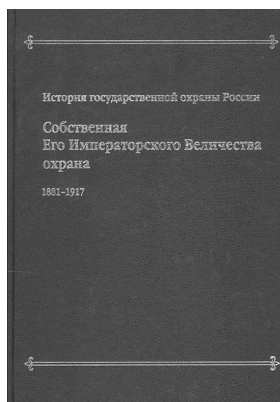
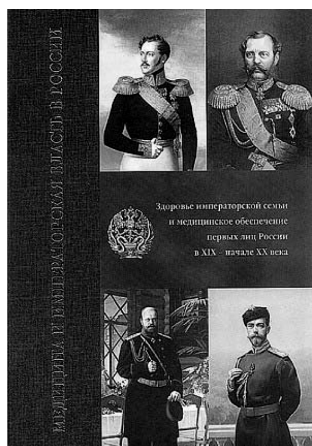

Алексей Тимофе́ев

История поединца... на царском престоле.

Медицина и императорская власть в России. Здоровье императорской семьи и медицинское обеспечение первых лиц России в XIX–начале XX века, Москва, 2008.

Главный гараж России. От Собственного Его Императорского Величества гаража до Гаража особого назначения. 1907–2007, Москва, 2007.

История государственной охраны России. Собственная Его Императорского Величества охрана. 1881–1917, Москва, 2006.

Руска држава је одувек тежила неком од облика апсолутне владавине. У тим околностима све ствари везане за личност владара увек су спадале у домен тајних докумената. Историја појединца, па и историја болести појединца, историја његове свакодневнице, историја његових ствари сигурно спада у домен друштвене историје, али шта ако је тај појединац цар од чијег здравља, квалитета превоза и начина обезбеђења зависи политика једне од највећих држава на свету?

До скоро су научници могли да одговоре само нагађањима на питање о болестима последњих руских монарха: Николаја I (1825–1855), Александра II (1855–1881), Александра III (1881–1894), Николаја II (1894–1917). Сада је одговор на та питања доступан захваљујући обимном и луксузном издању које по први пут на систематичан начин разматра питање дворске медицине руских царева на основу богате архивске грађе која до скоро није била доступна истраживачима. Аутори су покушали да пруже читаоцима широки увид у развој дворске медицине, приказали комуникацију између лекара и њихових пацијената, и најзад најзанимљивије за историчаре – расветлили околности њихове болести и смрти. На тај начин су били разбијени бројни митови који су лепршали на основу трачева у пожутелим свескама дневника и мемоара, а одатле су се релативно чврсто насељавали на странице историјских монографија и чак уџбеника.

Веома дуго у руској историографији је живела легенда о томе да је Николај I извршио самоубиство услед пораза у Кримском рату. Међутим, како се испоставило, разлог смрти цара биле су компликације до којих је дошло услед грипа. Болест се још није била завршила када је цар морао да присуствује војној паради. Обилазак трупа на санкама и у лаганом мантилу на хладноћи од минус 23 целзијусова степена, сигурно није била најбоља идеја. Грозница, брзи процес на плућима и „гвоздени имепартор“, који се ни једном није лечио у болничким условима, преминуо је. Ствар се погоршала неуспешним поступком балсамовања тела, услед чега је леш поцрнео и надуо се – зато се одустало од уобичајеног поступка опроштаја од преминулог цара. Сахрана је била организована са затвореним сандуком и у народу су почеле да круже, како се сада види, неосноване гласине.

Син Николаја I Александр II умро је услед атентата револуционара терориста. Рекло би се да је бар у овој смрти све јасно. Међутим, према медицинским подацима, постаје јасно да је смрт цара била последица слабог познавања основа хитне помоћи од стране његовог обезбеђења. Ране нису биле смртоносне и цар је имао изгледа да преживи атентат да су његови пратиоци знали да му зауставе крварење из повређених ногу.

Најмистериознија смрт руског цара у низу последњих Романових сигурно је смрт Александра III (сина Александра II) који је умро релативно млад – у 49. години живота. Веома дуго су о овом руском цину (за то доба био је невероват-

но висок – метар и 93 цм) огромне физичке снаге, кружиле гласине да је умро услед претеривања са алкохолом. Друга верзија његове смрти се односила на последице атентата, када је воз Александра III доживео саобраћајну несрећу и император је морао буквално на својим леђима да држи поломљени кров вагона док је његова породица излазила напоље. Међутим према медицинским документима јасно је да је разлог његове болести била његова склоност да претерује са радом. Лекари су му дали медицинску препоруку да ради са документима „само до три сата по поноћи“. Тај стални умор је био стварни узрок његове преране смрти, јер и након што је осетио оштре болове у срцу император је, упркос препорукама лекара, напустио кревет и отишао у кабинет где је наставио да ради. Савремени лекари њега сматрају жртвом слабог медицинског третмана, јер су тек на обдукцији дворски лекари констатовали да је преминули монарх имао озбиљних проблема са срцем.

Веома интересантан део књиге бави се статусом дворских лекара чије су плате биле толико ниске да је 1894. у извештају Министарства двора било написано да „Обавезе дворског лекара, ма како да су престижне, значајно ометају његову приватну праксу ван двора и не могу да надоместе те губитке“. С друге стране, ништа мање необичан је и велики број припадника царске породице преминулих услед погрешног лечења. То су били: Александра, ћерка Николаја I, престолонаследник Николај син Александра II, престолонаследник Георгиј брат Николаја II, Јелисавета млађа сестра последње руске царице... Веома интересантно је и то да су до времена последњих Романових међу дворским лекарима доминирали Немци. С обзиром на то да је руска медицина у то доба већ имала не само своје факултете и професоре већ и вишегодишње научне школе ово не може да не буде повезано са немачким пореклом самих руских царева (од Петра I они су се женили само на Немицама).

Занимљиви су и поједини историјски подаци који бацају светло на свакодневни живот и понашање царске породице. На пример одсуство фотографија руских царева са наочарима или моноклом није последица наследног орловског вида већ резултат жеље да се избегне „призор слабовидог монарха, који је сматран опасним по царску репутацију“. Још једна од ових необичних црта је повезана са последњим руским престолонаследником Алексејем, односно са третманима којим му је Григорије Распућин заустављао крварења, јер је дечак боловао од хемофилије. Садашњи лекари сматрају да су психотерапија и физикална процедура били најбољи начин да се у то време постигне такав резултат.

На први поглед мање занимљиве за историчаре Русије, али нипошто мање занимљиве за читаоце, јесу још две књиге из ове серије. Књига о јединственој установи *Гаража бр. 1*, која је превозила прву личност Русије и СССР-а, занимљива је не само за историчаре аутомобила. Начин формирања и функционисања „Императорске гараже“, судбина царске гараже после револуције, аутопревоз

у служби бољшевичких лидера и улога аутомобила у пресељењу главног града из Петрограда у Москву, Гаража Московског Кремља, појава ВИП аутомобила у СССР-у, свечана пратња ВИП особа и стварање модерне *Граже бр. 1* – сва ова поглавља фактички пружају сјајан увид у узлазну путању развоја „царских манира“ и одвајања од народа дојучерашњих заговорника једнакости и свеопштег братства.

На жалост трећа књига едиције, посвећена личном обезбеђењу прве личности Русије нема наставак за совјетске године. Ипак, и на основу увида у царско доба, веома је јасно колико је била једноставна и мање одвојена од народа породица последњих руских царева ако се упореди са системом који су изградили бољшевици вешти у науци преврата и државних удара. Луксузна штампа и бројне фотографије органски допуњују све три књиге ове едиције и претварају их у прави извор информације о свакодневном животу људи који су стајали на челу Русије у последња два столећа.